

» MER DEBATT

M vill ha mindre klasser i Stockholms skolor.

Vi vill gå före. Därför föreslår vi att klasserna minskas i årskurs 0-3, läxhjälp ska ges via fritids och sommarskola ska erbjudas alla högstadieselever som inte uppnår kunskapsmålen, skriver Sten Nordin (M) och Tomas Tobé (M).
svd.se/opinion

» MER DEBATT

Låt särskoleelever gå i den ordinarie skolan.

Att alla medborgare får möjlighet att höras och bli lyssnade på är grunden i vår demokrati. Trots det finns flera grupper som står utanför den medborgerliga arenan. En sådan grupp är barn och unga med kognitiva funktionsnedsättningar, skriver Serkan Köse och Sebastian Flygar, ABF Botkyrka-Salem.
svd.se/opinion

Tf redaktör
Carina Stensson
Bitr redaktör
Carl-Johan
Bilkenroth

Webb:
svd.se/brannpunkt
Twitter:
twitter.com/
SvDBrannpunkt
Facebook:
SvD Opinion

SvD

Debattredaktionen
brannpunkt@svd.se
Telefon 08-13 51 49

Politiska beslut gav skolkris

SKOLKONKURSER Det kunde vara klädsamt om de politiker som nu pekar finger mot friskolor med inriktning mot yrkesprogram erkände att politiska beslut ligger bakom hälften av problemet.

Nyss var alla upptagna av att friskoleföretag gick med vinst. Plötsligt är problemet att ett antal av dem går med förlust. Det senare visar sig vara det allvarliga, eftersom finansiell stabilitet är en förutsättning för trygghet för elever och föräldrar (även kommunalt för övrigt). Vadan den hastiga försämringen för även skolkoncerner som såg starka ut?

Mediespeglning och politiska kommentarer i spåren av konkursen för JB Education har inte gett några bra förklaringar. Det kan inte bara röra sig om mindre årskullar på gymnasienivå. Minskningen av antalet elever har tidigare vandrat genom grundskolan, utan någon motsvarande utslagning av friskolor. Problemet kan heller inte reduceras till misskötsel av JB Education eller brist på ansvar från dess ägare, då en rad organisationer med inriktning mot yrkesprogram och specialprogram hamnat i svårighet.

Ett enkelt samtal till Skolverket ger det underlag som krävs för att kunna analysera vad som hänt. Visst, från toppåret 2007 till hösten 2012 minskade antalet 16-åringar som sökte till gymnasiet – med 18,5 procent. Men antalet som sökte till yrkesprogrammen minskade med hela 36 procent, det dubbla. Hösten 2007 togs 45 400 elever in på gymnasiernas yrkesprogram, hösten 2012 var antalet nere i 29 000. Yrkesprogrammets andel av intagna gymnasieelever reducerades från 35,2 procent hösten 2007 till 27,6 procent hösten 2012. Det stora skiftet neråt i elevernas intresse för yrkesprogrammen kom med start hösten 2011 och förstärktes sedan 2012.

Vad var orsaken? Den är uppenbar: gymnasie-reformen, Gy 2011. Den innebar en åtstramning av programstrukturen, som slog hårt mot specialprogrammen inom gymnasieskolan (vilket var en

”

Vad var orsaken? Den är uppenbar: gymnasie-reformen, Gy 2011.

specialitet för JB Education). Den innebar vidare att genomgången yrkesprogram inte längre gav direkt behörighet för universitetsstudier. Följden av dessa båda förändringar blev en dramatisk minskning av ungdomars intresse för yrkesprogram. Till en besvärande demografi adderade regering och riksdag därmed ytterligare en faktor, med lika stor vikt: flykt från yrkesprogrammen.

Bakom gymnasie-reformen låg goda intentioner.

Problemet kan inte reduceras till misskötsel av JB Education, skriver författaren. FOTO: JONAS EKSTRÖMER/SCANPIX

Programmen på gymnasiet hade blivit för många och spretiga, menade utbildningsministern. Och det borde finnas en enklare väg ut i ett produktivt yrkesliv än via teoretiska studier för universitet, hävdade han på goda grunder. Sådana omgjorda yrkesprogram skulle också göra det möjligt för fler att fullfölja sina studier i stället för att hoppa av på grund av alltför krävande eller motivationshämmande teoretiska inslag. Som resonemang lät det klokt. Men som så ofta gick verkligheten sin egen väg. En reform avsedd att stärka intresset för yrkesprogrammen fick rakt motsatt effekt.

Det kunde vara klädsamt om de politiker som nu pekar finger mot friskolor med inriktning mot yrkesprogram erkände att politiska beslut ligger bakom hälften av problemet. Mitt i en situation som krävde anpassning från skolhuvudmän till en ändrad demografi, adderade politiska beslut av regering och riksdag en lika stor effekt 2011-2012. Den kom därtill hastigt och var inte möjlig att förutse, till skillnad från demografin.

I dag står var tredje plats tom på yrkesprogrammen i gymnasiet. Var och en som kan något om skolekonomi vet att tomma platser slår hårt och direkt mot finanserna. Det räcker med 3-4 platser obesatta i varje klass för att plus ska vändas till minus.

Det råder inte någon generell kris för friskolor, som en del slappa rubriker ger intryck av. De finansiella problemen är, strukturellt sett, begränsade till ett bestämt segment, nämligen yrkesprogram på gymnasiet.

En intressant analys visar Skolverket att antalet elever i gymnasieskolan ökade med 90 000 mellan åren 2000 och 2008. Friskolorna tog hand om 60 000 av ökningen, kommunerna 30 000. Friskolornas tillväxt på gymnasienivå under dessa år gick alltså inte ut över kommunerna, som också fick fler elever. Tack vare friskoleexpansionen befriades kommunerna från behovet att bygga baracker och ordna tillfälliga lösningar för att klara en stark elevökning totalt.

Mellan åren 2008 och 2015 minskar nu antalet elever i gymnasieskolan med 80 000. Att hantera denna fas är naturligtvis svårare. Den måste innefatta nedläggningar av program och även skolor. Kanske kommer friskolor även denna gång att till en del fungera som en tillgångsregulator, som underlättar kommunernas anpassning. Om en friskola i denna situation tvingas dra ner, eller till och med avveckla vissa program, så medför inte det någon kostnad för kommunen. Tvärtom, trycket på kommunal anpassning minskar och kapacitetutnyttjandet för kommunala yrkesprogram förbättras. Ett yrkesprogram som tidigare var besatt till 50 procent kanske nu kan besättas till 70 procent. Ett gott samarbete krävs självfallet kring dessa känsliga förändringar, vare sig de sker mellan friskolor, mellan friskolor och kommunala skolor eller mellan kommunala skolor.

Om en kommunal skola får ta emot fler elever på ett halvtomt program, på grund av en förändring eller nedläggning inom en friskola, så är logiken inte att detta medför en extra kostnad för kommunen. Tvärtom. Skolpengen följer ju med till den som tar över eleven och marginalkostnaden för en extra elev i en redan existerande klass är mycket låg jämfört med nivån på skolpengen.

Detta är ett av skälen till att tanken att det skulle behövas en särskild "försäkring" för att klara effekterna av neddragningar i gymnasieskolan är illa genomtänkt (för att uttrycka det mildt). Det finns fler skäl. Om man, som har nämnts som en tanke, skulle dra av 2 procent av skolpengen från friskolor på gymnasienivå som en slags "försäkringsavgift" blir följden att fler friskolor sätts i konkurs – så små är nu marginalerna för många. Varje företag måste också ta ansvar för sin egen finansiella stabilitet. Det är en uppgift stor nog, utan att man också ska tvingas ansvara för andra företag. Om något är ansvaret för övrigt delat mellan kommuner och friskolor.

Det tog mig 15 minuter att få fram ovanstående fakta från Skolverket. Dess analys ligger för övrigt som en PM på verkets hemsida. Ingen enda reporter eller ledarskribent har orkat göra den tidsinsatsen för att komma till en så korrekt analys som möjligt. I stället körs samma ofullständiga och redan inkörda teman dag efter dag efter dag. Mycket kan sägas om svensk journalistik, men inte att den är självständigt grävande.

HANS BERGSTRÖM

docent i statsvetenskap, tidigare utgivare för Dagens Nyheter, aktivt engagerad i friskolegruppen Internationella Engelska skolan med drygt 15 000 elever

